

נפלאות הרמב"ן

גליון כ'
פר' כי תשא
תשפ"א

בגליון:

- חילוקי רבינו**
בו יבוארו מקומות בו רבינו מפרש דעתו הק' דלא כשיטת רש"י
- עיונים ברבינו**
תלמידי חכמים מחדדים זה את זה במשנתו של רבינו
- מעשה חש"ב**
עיונים וביאורים במשנתו של רבינו
- אוצרות רבינו**
פנינים יקרים, אוצרות מיוחדים מבראו של רבינו

אוצרות רבינו

ולא יהיה בהם נגף הפקד אתם (ב) (א)

האם המצוה לתת כפר נפש בפקד את בני ישראל היא מצוה לדורות או לשעה?

א. מפני שלא נתפרש כאן אם היא מצוה דורות או לשעה למשה במדבר טעה דוד ומנה אותם בלא שקלים והיה הנגף בהם והתודה עליו ויאמר דוד אל ה' חטאתי מאד אשר עשיתי' (שמואל ב כד ז).

ב. נראה ממה שאמר הכתוב (דברי הימים ב כד ו) 'מדוע לא דרשת על הלויים להביא מיהודה ומירושלים את משאת משה עבד ה' והקהל לישראל לאהל העדות' יראה מזה כי משאת משה מצוה לדורות להביאו לבדק הבית אע"פ שלא ימנם וכן בקרבנות כדברי חכמים שהיו מביאים שקלים בכל שנה לקרבנות ולבדק הבית.

מה היתה טעותו של דוד המלך סספר את בני ישראל?

א. שחשב שהיא רק מצוה לשעה [כדלעיל].

ב. היה הקצף שמנאן שלא לצורך כי לא היה יוצא למלחמה ולא היה עושה בהם דבר בעת ההיא רק לשמח לבו שמלך על עם רב (רבינו במדבר א ג).

ג. יתכן עוד שנפרש ונאמר כי דוד צוה למנות כל איש ישראל רצוני לומר מבין שלש עשרה שנה ולמעלה שהוא איש כי לא נזכר במנינו 'מבין עשרים שנה ומעלה' אבל אמר 'לכו ספרו את ישראל' וזהו ענשו כי הכתוב לא הרשה למנות כן רק מבין עשרים שנה ומעלה בשקלים ומפני שזה איננו מפורש בכתוב טעה בו כי חשב במה שאמר 'ולא יהיה בהם נגף' שהוא בשקלים שהם כופר להם.

לעילוי נשמת

האשה הדגולה והחשובה

יראת ה' היא תתהלל

מרת מלכה פיגא ע"ה רייניץ

בת הרה"ח ר' שלום ז"ל

נלב"ע פורים דפרזין תשפ"א

ת.צ.ב.ה.

חילוקי רבינו

וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' הפקד אתם ולא יהיה בהם נגף הפקד אתם (ב) (א) איך המצוה למנות בני ישראל?

רע"ז יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם. [אין מונים את בני ישראל אלא את השקלים שנותנים]

רבינו כאשר תשא את ראש בני ישראל במנין יתנו כפר נפש מחצית השקל ועתה במנין זה צוה עליהם שכל היודע בעצמו שהוא מבין עשרים שנה ומעלה יתן הסך הזה [מחצית השקל] והם הביאו אליו הכפר נדבה עם כל שאר הנדבה בבוקר בבוקר. [כ"פ כשמונים את בני ישראל במספר יתנו כפר נפש מחצית השקל ובמנין זה יתנו השקלים וימנו השקלים]

פ"י כי תשא

רע"ז כי תשא לשון קבלה כתרגומו [ארי תקבל ית חשבון] כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם.

רבינו צוה הקב"ה את משה כאשר תשא את ראש בני ישראל במנין יתנו כפר נפש מחצית השקל, כלל המצוה כאשר תשא ראשם תעשה כן שיכנס בכלל כל פעם שימנם. [תשא פ"י ספירה שהוא לשון הרמה שיספור את בני ישראל]

זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל השקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה' כל העבר על הפקדים (מבן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה' (ב) (א) (ד) פ"י העובר על הפקדים

רע"ז העובר על הפקדים דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה וכן 'כל אשר יעבור תחת השבט' וכן 'תעבורנה הצאן על ידי מונה'

רבינו 'כל העובר על הפקודים' פירושו הראוי לעבור [רבינו לשיטתו לעיל שיתנו מעצמם הכפר ומשה יתן אותו על עבודת אהל מועד].

'מחצית השקל' מהו המטבע שנתנו?

רע"ז זה יתנו הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו 'כזה יתנו'

רבינו קבע לו משה רבינו מטבע כסף בישראל כי מלך גדול היה וקראו למטבע ההוא שקל.

פ"י 'בשקל הקדש'

רע"ז מחצית השקל בשקל הקודש במשקל השקל שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקדש כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין ושדה אחוזה. [במשקל של שקל שקצב בו שאר התשלומים]

רבינו קראו למטבע ההוא שקל בעבור שכל המטבע במשקל שלם אין בו פחת ולא כסף סיגים. [הוא מטבע מדויק ביותר]

וזאת למודעי כי העיקר להגות בתורת רבינו הק' בלשונו הטהור והזהב ובכל דברי תורתיו הק', אך להקל על המתקריבים לקודש באנו להכניסם אל תחת כנפי השכינה תורתו של רבינו. והשתדלנו להיצמד ללשונו של רבינו הק' ורק במקום שהוצרכנו לקצר או לבאר הוספנו או הורדנו כמה מילים להבנת הדבר לאנשים פשוטים כמונו עד שנזכה כולנו להגות בפנים בתורתיו הק'.
ואך למותר הוא לפרש שאם שגינו בהבנת דברי קדשו הטעות וחסור ההבנה היא בנו. מתוך הקדמתו של רבינו לפי עה"ת:
'ועתה דע וראה מה אשיב שואלי דבר בכתבת פירוש התורה, אבל אתנהג כמנהג הראשונים, להניח דעת התלמידים יגיעי הגלות והצרות, הקוראים בסדרים בשבתות ובמועדים, ולמשוך לבם בפשטים ובקצת דברים נעימים לשומעים וליודעים חן. ואל חנון יחוננו ויברכנו. ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם', עכ"ל.

כמה משקל ושווי השקל?

ביאור הכתוב (במניח 15 גר) שנתנו השקל

כתוב (שם) 'והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישיית השקל בשנה לעבדת בית אלהינו ללחם המערכת ומנחת התמיד ולעולת התמיד השבתות החדשים למועדים ולקדשים ולחטאות לכפר על ישראל וכל מלאכת בית אלהינו בכאן מפרש שהיו מביאים שקלים בכל שנה.

ומדוע אמר שלישיית השקל ולא מחצית השקל?

א. אמר 'שלישיית השקל' כי בימי עזרא הוסיפו עליהם [על השקל שלישי והיה השקל שזה שלושים גרה ולא עשרים גרה ככתוב בתורה] והיה שלישיית השקל עשר גרה.

ב. בירושלמי אמרו (שקלים פ"ב ה"ג) ב'שלישיית השקל' מכאן שאדם חייב באחריות שקלים שלשה פעמים בשנה מכאן שאדם צריך בשלישיית שקלו שלש פעמים בשנה מכאן שאין מטריחין על הצבור יותר משלשה פעמים בשנה.

האם השקל הוא סלע או חצי סלע?

תרגם אנקלוס 'בשקל הקדש' 'סלעא' כי כן שם המטבע בארמית ושיעורו ידוע נמי בתלמוד [שווי הסלע], ודע כי שקלי התורה הם הסלעים האלו הנזכרים שכל סלע מהם ארבעה דינרין אבל שקל המזכר בדברי חכמים כגון ששנינו (שבועות מג.) 'שקל הלוייתני עליו וסלע היה שוה סלע הלוייתני עליו ושקל היה שוה' הוא ב' דינרין חצי סלע.

[שבחז"ל קראו למחצית השקל בשם שקל].

מדוע קראו למחצית השקל בשם שקל?

א. מפני שהעם קונין שקלים לחצאיי הסלעים שהיו שוקלים בכל שנה וכן הרגל בלשון חכמים במשנה ועל כן אומר אדם לחברו שקל הלוייתני כלומר המשקל שישראל שוקלים.

ב. יתכן שעשו בזמן בית שני מטבע כסף של שני דינרים כדי שיהא מצוי לתת לגזבר ההקדש ולא יצטרכו לקלובן [שצריך להוסיף השוקל ב' דינרים] וקראו לזה המטבע 'שקל' והיו קורין לשקל של משה שהוא שקל התורה 'סלע' כתרגומו. ג. יש אומרים הטעם ממה שאמרו (בכורות ה.) מנה של קדש כפול היה וכן כל המטבעות [ולכן שקל של תורה הוא ד' דינרים ושקל של חז"ל ב' דינרים].

רבינו דומה ת"ג

אינו כן כי שקלי עבד ואונס ומפתה אינם של קדש [והם של ד' דינרים].

מדוע נקרא 'שקל הקדש'?

רש"י ורבינו

בעבור שמשקלי הערכין ופדיון הבכור במטבע ההוא שהם קדש וכן שקלי המשכן וכן כל כסף קצוב האמור בתורה יקרא לו הכתוב שקל הקדש.

טעם שלשון התורה נקראת 'ששון הקדש'

רבינו

מפני שדברי התורה והנבואה וכל דברי קדשה כלם בלשון ההוא נאמרו והנה הוא הלשון שהקב"ה יתעלה שמו מדבר בו עם נביאיו ועם עדתו 'אנכי' ו'לא יהיה לך' ושאר דברות התורה והנבואה ובו נקרא

רש"י

עשרים גרה השקל השלם שהשקל ארבעה זוזים והזוז מתחלתו חמש מעות [גרה] אלא שבאו והוסיפו עליו שתות והעלוהו לשש מעה כסף [ויש בסלע כ"ד מעות].

לעיל (לעיל כא לב) פ' רש"י השקל משקלו ארבעה זוזים שהם חצי אוקיא למשקל הישר של קלונ"א. [מחצית השקל הינו רביעית אוקיא].

רבינו מביא מקור שיטת רש"י

מצא הרב מפרש בגמרא (ב"מ לד:) שהסלע שהוא שם מטבע השקל בארמית ארבעה דינרין וקבל במשקל הדינרין שהוא כמשקל הזוזים וכן כתב בפרושו בגמ' בב"ק (לו:) הדינר משקלו זוזב וכן קורין בקוסטנטנויה הזוזב דינר.

רבינו מביא מדוע אינו סובר כרש"י (מפ"א א דלחב)

כל זה אמת אבל שער הרב (רש"י) בזהובים הנמצאים בדורו וגם בדורנו והם כמשקל חצי האוקיא שהזכיר ואיננו כן [שאינו שוה כשקל] כי מלכי הגוים פחתו הזוזים.

וכן ראיתי מן המטבע ההוא בצורות הן ובכתיבה ההיא חצי משקלו והוא חצי השקל אשר היו שוקלים לקרבנות.

מה למדים מ'זה יתנו'

רש"י

זה יתנו הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו 'כזה יתנו'

רבינו

אין אדם רשאי לפחות ולתן פחות מחצי סלע בין יחיד בין רבים כי אין כפר הנפש פחות מכן ככתיב זה יתנו וגו' [דוקא זה ולא פחות]

שהצבור יכול להוסיף ולתן יותר מחצי סלע ובלבד רבינו מביא ראיה לדבריו שהצבור יכולים להוסיף אבל לא לגרוע

כמו ששנינו במס' שקלים (פ"ב מ"ד) שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלין דרכונות חזרו לשקול סלעים חזרו לשקול טבעין ובקשו לשקול דינרין

ופ' כשעלו מן הגולה מפני שהיה בדיק הבית צריך להוצאות מרבית היו שוקלין דרכונות שהם גדולים מן הסלעים והיה כל אחד שוקל דרכמון אחד חזרו לשקול סלעים שלמים חזרו לשקול טבעין, ומפורש בירושלמי שהוא פלגית סלעין [מחצית השקל] בקשו לשקול דינרין ולא קבלו מהם שיכול הצבור להוסיף לתן יותר מחצי סלע אבל לא לפחות.

העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשתיכם ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשתיכם

(ל' טו י"ב)

ביאור 'לתת את תרומת ה' לכפר על נפשתיכם'

רש"י

א. לכפר על נפשתיכם שלא נתגפו על ידי מנין. ב. לכפר על נפשתיכם לפי שרמז להם כאן שלש תרומות שנכתב תרומת ה' שלש פעמים אחת תרומת אדנים שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן שנתנו כל אחד ואחד מחצית השקל ועלה למאת הככר ומהם נעשו האדנים, והשנית אף היא על ידי מנין שמנאן משהוקם המשכן הוא מנין האמור בתחלת חומש הפקודים (במדבר א א) 'באחד לחדש השני בשנה השנית' ונתנו כל אחד מחצית השקל והן לקנות קרבנות צבור של כל שנה ושנה והושוו בהם עניים ועשירים ועל אותה תרומה נאמר 'לכפר על נפשתיכם' שהקרבנות לכפרה הם באים, והשלישית היא תרומת המשכן ולא היתה יד כולם שוה בה אלא איש איש מה שנדבו לבו.

רבינו

צוה הכתוב [כאן] שיביאו [ב' תרומות] א' למלאכת המשכן תרומה של חצי השקל לכל העובר על הפקודים מן עשרים שנה ומעלה, ב' רמז 'העשיר לא ירבה והדל לא ימעט' ממחצית השקל לכפר על נפשתיכם' שכל הצריך כפרה שהגיע לכלל חיוב מצות [בן י"ג שנה] יביא מחצית השקל לקרבנות. [בעת הקמת המשכן היתה תרומה מיוחדת לכפר על נפשתיכם לכל בני"ג מן י"ג שנה]

התרומה שבאה שמונת את בני"ג בא' באייר בשנה השניה היא באה לכפר על נפשתיכם

מהו התרומה השניה המרומזת בקרא?

רש"י

שמנאן משהוקם המשכן הוא מנין האמור בתחלת חומש הפקודים (במדבר א א) 'באחד לחדש השני בשנה השנית' ונתנו כל אחד מחצית השקל והן לקנות קרבנות צבור של כל שנה ושנה והושוו בהם עניים ועשירים.

רבינו

'העשיר לא ירבה והדל לא ימעט' ממחצית השקל לכפר על נפשתיכם' שכל הצריך כפרה שהגיע לכלל חיוב המצות [בן י"ג שנה] יביא מחצית השקל לקרבנות. [תרומה נפרדת בעת הקמת המשכן לקרבנות מכל בן י"ג שנה]

[התרומה שהתחילה בשנה השניה ומידי שנה בשנה לקרבנות ציבור]

קושיית רבינו על רש"י

א. שם נאמר (שם א מט) 'אך את מטה לוי לא תפקד' והשקלים של קרבנות לויים חייבין בהם לדברי הכל. ב. השקלים לקרבנות אינם מן עשרים שנה ומעלה אלא משהביא שתי עשרות חיוב לשקול [ושם מנו מן כ' שנה].

חשבון מניין בני ישראל בשני הפעמים שמנו אותם

מנאן כשהתחילו בנדבת המשכן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה ונתנו כל אחד מחצית השקל והשנית שמנאן משהוקם המשכן [בא' באייר בשנה השנית]

ואם תאמר וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שיש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן (לח כו) ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן ויהיו כל הפקדים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני תשע עשרה שנה שלא נמנו ובשניה נעשו בני עשרים.

רע"ו

תשובה לדבר אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו אבל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים לפי שליציאת מצרים מונין מניסן כמו ששינו במסכת ר"ה (ב): ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשנה שנתחדשה שנה באחד בניסן אבל שנות האנשים מנויין למנין שנות עולם המתחילים מתשרי נמצאו שני המנינים בשנה אחת המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן והשני באייר.

קטניות רבינו על רע"ו

א. אני תמה איך יתכן שהיה קהל גדול כמוהו ולא ימותו בו בחצי שנה למאות ולאלפים ולפי דברי הרב עמדו בשבעה חדשים ולא מת אחד ובתורה כתיב ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם.

ב. עוד קשה כי מנין שנות האנשים איננו למנין שנות עולם מתשרי אלא מעת לעת מיום הולדו של כל אחד מהם וכן בכל מניני התורה בשנות האדם כך הם נמנין מעת לעת, אם כן כל הנולדים מתשרי ועד אייר השלימו שנה בינתיים ונתרבו בין שני המנינים עם רב.

בשמותיו הקדושים, אל, אלהים, צבאות, ושדי, ויו"ד ה"א, והשם הגדול המיוחד ובו ברא עולמו וקרא שמות שמים וארץ וכל אשר בו ומלאכיו וכל צבאיו לכלם בשם יקרא מיכאל וגבריאל בלשון ההוא ובו קרא שמות לקדושים אשר בארץ אברהם ויצחק ושלמה וזולתם.

רמב"ם

אל תחשב שנקרא לשוננו לשון הקדש לגאותנו או לטעותנו אבל הוא כי זאת הלשון קדושה לא ימצאו בה שמות לאבר הבעילה בזכר או בנקבה ולא לטפה ולשתן ולצואה רק בכנוי.

רבינו מקשה על הרמב"ם

אם מפני טעמו היו קורין לו 'לשון נקיה'.

העשיר לא יראה והדל לא ימעיט (ל"ב טו)

האם הוא שליחות [שאינו חייב] או מניעה [שאסור]?

הנראה מן הכתוב הזה שאם הביא הדל בשקלו פחות ממחצית השקל שהוא עובר בלאו הזה שהכתוב הזה מניעה שלא נוכל לפרש בהדל לא ימעיט שליחות [שאינו חייב למעט] וא"כ יהיה שתייהן מניעות אם שקל העשיר היחיד יותר ושקל הדל פחות עברו בלאו.

האם חייבים על לאו זה?

שמא מה שהיו תורמין על האבוד [הגבאים תורמים על מי ששלח שקלו ואבד בדרך] ועל העתיד לגבות [תורמים על מי שעתידי לשלוח את שקלו ועדיין לא שלחו] [כתובות ק.ק.] יתקן להם זה כי הדל הממעיט במותר עתיד לגבות הוא ומן העשיר המרובה לא יתרמו הגבאים ביתרון ולא יהו מזוכין במותרות, וראיתי לכה"ג ולכל המונים המצוות שלא הזכירו הלאו הזה.

מתי נתחנכו הלוויים לשרת לפני ה'?

רבינו (במדבר ג' ז')

בחירת תולדות בני אהרן לבדם היתה בהר סיני ביום צותו על מעשה המשכן אבל הלוויים לא נצטוו בבחירתם בהר סיני רק במדבר סיני באהל מועד כמו המצוה הנזכרת בבני ישראל. [לשיטתו לעיל שנפרדו מהעם במשכן ולכן רק במנין השני לא התפקדו]

רע"ו (לקמן לה כט)

בציווי משה ללוויים אחרי מעשה העגל מלאו ידכם היום לה' כי איש בבנו ובאחיו אתם ההורגים אותם בדבר זה נתחנכו להיות כהנים למקום. [לשיטתו לעיל שמיד אחרי העגל נתחנכו ולכן גם במנין ראשון לא התפקדו]

ביציאתם ממצרים נאמר 'כשש מאות אלף רגלי הגברים' את מי מנו?

רבינו

[לשיטתו שהשתנה המנין האיך נשאר מניסן ועד מחרת יוה"כפ אותו מנין]

א. כשש מאות אלף ולא שש מאות אלף ומתו מהם עד המנין הזה ונתרבו במשלימים שנותיהם. ב. 'הגברים' אינן בני עשרים אבל כל הנקרא איש מן שלש עשרה שנה ומעלה בכלל כי הוא להוציא הנשים והקטנים בלבד.

רע"ו

הגברים מבן עשרים שנה ומעלה.

ואת בגדי הערד ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בני לכהן (ל"ב טו)

מהו בגדי השרד?

רבינו

בגדי השרד הם בגדי כהנה עצמם והזכר זה בגמ' במסכת יומא (עב.) שהם בגדי היחוד שיתחד בלבישתם אחד העם הכהן הגדול מאחיו ויקראם כן שלא ילבשם רק יחיד בדורו אהרן בחייו ואחריו הכהן הגדול אשר הוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבש את הבגדים.

רבינו דוחה הכרח רע"ו

מה שאמר בכאן ואת בגדי השרד ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן פ"י שהם בגדי שתי מעלות בדי השרד ובגדי הקדש להגיד שלא ילבשם רק אחד העם [ורק] בבואו לשרת בקדש, ומשום שלא נאמר 'לשרת בקדש' הוסיף לבאר [ב' המעלות] בגדי השרד ובגדי הקדש.

רבינו דוחה ראיית רע"ו

הא נאמר 'מן התכלת ומן הארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש' ולא הזכיר 'השש' כי נתן חשבון בזה ובכסף ובנחשת כמה הביאו ישראל ומה עשו בהם ואח"כ אמר שמן התכלת והארגמן ותולעת השני לא הוסיף ולא גרע [שהביאו בדיוק כמה שהיו צריכים] אבל 'השש' לא הזכיר א. שאינו חשוב. ב. אולי הביאו ממנו הרבה והותר.

רע"ו

אלו בגדי השרד הם בגדי התכלת והארגמן ותולעת השני האמורים בפרשת מסעות ונתנו עליו בגד תכלת ונתנו עליו בגד ארגמן ונתנו עליהם בגד תולעת שני.

[הבגדים שסכו בהם את כלי המשכן]

הכרח רע"ו

אי אפשר לומר שבבגדי כהונה מדבר לפי שנאמר אצלם [אצל בגדי השרד] ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן.

ראיית רע"ו

נראין דברי שנאמר (ל"ב א) 'ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש' ולא הזכיר 'שש' עמהם ואם בבגדי כהונה מדבר לא מצינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני בלא שש.

רבינו מקשה על רע"ו

לא ידעתי למה לא צוה תחילה לעשות הבגדים האלה כאשר עשה בכל מלאכת המשכן ובבגדי אהרן ובניו כי היה ראוי שיאמר לו 'ועשית בגד כליל תכלת לכסות בו הארון ובגד ארגמן לכסות בו המזבח ובגד תולעת שני לכסות בו השלחן'

רבינו מתקן רע"ו

אולי לא היתה בהם קפיאת ויעשו אותם כרצונם בגדי שרד ממיין אחד לבדו והם עשו [מעצמם] 'מן התכלת והארגמן ותולעת השני' ולא רצו בשש כי איננו נכבד כמותם ואחרי שנעשו כן רצה ה' שיהיה התכלת לארון והארגמן למזבח והשני לשלחן.

רבינו מקשה עוד על רע"ו

א. מה טעם שיאמר הקב"ה למשה ויעשו בגדי הקלעים או בגדי השרידה בלי שיבאר לו כמה יהיו שנים או מאה וכמה ארכם וכמה רחבם ולמה יעשו ואין הענין מובן כלל בדבור הזה.

ב. מזכיר אותם לעולם קדם בגדי אהרן

ג. מה פ"י 'לשרת בקדש' כי זה ירמוז על עבודת הקרבנות בקדש כמו שאומר 'או בגשתם אל המזבח לשרת בקדש' (כח מג) לא על עבודת חוץ ומשא. ד. כתוב 'ועשו את כל אשר צויתך את אהל מועד וגו' ואת בגדי השרד' ולא צוה אותו תחלה על בגדי השרד כלל.

ביאור לשון 'שרד'

רש"י

רבינו

א. בגדי השרד יש מפרשים לשון עבודה ושירות כתרגומו לבושי שמושא ואין לו דמיון במקרא. ב. אני אומר שהוא לשון ארמי כתרגום של 'קלעים' ותרגום של 'מכבר' שהיו ארוגים במחט עשויים נקבים נקבים לציד"ץ בלע"ז.

רבינו מקשה לרש"י

איננו הגון שיהיה בגד המכסה עשוי נקבים

רבינו מתרץ הלשון

הוא מלשון שריד בעבור היותם מין אחד כדברי אבע"ז.

ועשית כיוור נחשת וכנו נחשת לרחצה האם הכיוור מעכבת?

הרחיצה היא המצוה והכיוור צוה בו להזמנה [שיהא מים במשכן] ואיננו מעכב ולא מצוה והראיה כי ביום הכפורים כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מקתון של זהב שהיו עושין לכבודו (יומא מג): אבל למדנו שהכיוור צריכה כלי [שרת].

ורחצו אהרן והניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם (וי' ב)

טעם הרחיצה

א. הרחיצה הוּו דרך כבוד שלמעלה כי כל הקרב לשלחן המלכים לשרת וליגע בפת המלך וביין משתיו רוחץ ידיו בעבור היות הידים עסקניות והוסיף בכאן לרחץ הרגלים בעבור היות הכהנים משרתים יחפים ויש בבני אדם ברגליהם זהמא וכעור.

ב. ע"ד האמת בעבור היות ראשית האדם וסופו הידים והרגלים כי הידים למעלה מכל גופו בהגביהו אותן והרגלים למטה והם בצורת האדם רמו לעשר ספירות שיהיה כל גופו ביניהן לפיכך נצטוו משרתי עליון לרחוץ הידים והרגלים והרחיצה הזאת לקדשה תרגם אותה אנקלוס ומן הענין הזה תקנו רבותינו נטילת ידיים בתפילה שיתכוון לזה כטעם נשיאות כפים.

לכל עניני המכון הערות הארות
ניתן לפנות למייל או לטל:
h0548402450@gmail.com
054-8402450
כל הזכויות שמורות ©

עיונים רבינו

תלמידי חכמים מחדדים זה את זה במשנתו של רבינו

האם עשית הנגדים צריכים לשמה?

מוה"ר יוסף הרבסט שליט"א - בני ברק

הבאתם את דברי רש"י והרמב"ן. לכאורה מדברי רש"י בפסוק שלאחר מכן פסוק ה' משמע שכבר בשלב הנדבה היה צריך להיות נדבה לשם עשית הנגדים וכך כותב רש"י "והם יקחו - אותם חכמי לב שיעשו הנגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת לעשות מהן את הנגדים". וזו לכאורה כוונת רש"י בפסוק ד' "בגדי קדש - מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם".

אמנם רש"י לא מתייחס אם עשיית הנגדים היה צריך להיות לשמה, אבל אולי אם הנדבה היתה צריכה להיות לשמה קל וחומר שהעשיה. אולי.

מוה"ר סנדר אורנשטיין שליט"א - נ. י.

עיי' בגור אריה על התורה פשט ברש"י (שחולק על רבינו): וז"ל "מתרומה המקודשת, דאל"כ הרי בעשיתם לא היו מתקדשים, ואיך יאמר ועשו בגדי קודש כיון שהמעשה אין מקדש אותם. אלא פירושו מתרומה המקודשת יעשו אותה, לכך אמר ועשו בגדי קודש". ולע"ג חידוש מה שאמר הגו"א דבעשייתם לא היו מתקדשים, דבאמת הוא מחלוקת בירושלמי, ותלוי במחלוקת אם מזווה צריך עיבוד לשמה, עיי' מנ"ח מצ' צ"ט.

מוה"ר חיים דוד הכהן ברבר שליט"א - בני ברק

הרמב"ן בדבריו אלו הוא ע"ד האמת כבתחילת דבריו שם ואינו עניין למה שציין רש"י שהנגדים הם צריכים להיות מתרומה המקודשת לשמה.

מעשה חט"ה

פרשת תצוה

ובהעלת אהרן את-הצרות בין הערבים יקטירנה קטרת המייד לפני ה' לרדתיהם: (פרק ל פסוק 1) רמב"ן

והקטיר עליו אהרן. אין המצוה הוּו בכהן גדול בלבד, אלא היא אף בכהנים הדייטים כדון הדל"קת הנרות שבצדה (בפסוק הבא) שאמר ג"כ ובהעלות אהרן את הנרות, ואינה בכהן גדול בלבד כמו שאמר למעלה (כו כא) יערוך אותו אהרן ובניו. ולא ידעתי למה הזכיר אהרן בשניהם ולא אמר הכהן, ואולי מפני שיטת הכתוב למטה וכפר אהרן על קרנותיו (להלן פסוק י) שהוא באהרן בלבד. או שירמוז שאהרן יתחיל בקטרת ובנרות. וכן אמר בסוף אמור אל הכהנים (ויקרא כד א) יערוך אותו אהרן ולא הזכיר בניו, בעבור שהוא יתחיל בה'. והזכיר שם חקת עולם במצוה:

1 אפשר לומר טעם הדבר שאהרן הכהן היה צריך להתחיל מצות הדלקת הנרות והקטרת הקטורת, בהקדם דברי רבינו (פרשת בהעלתך פרק ח פסוק א) וז"ל "ויעש כן אהרן. לומר שהוא היה המדליק אותן כל ימיו. אע"פ שהמצוה כשרה בבניו כמו שנאמר (שמות כו כא) "יערך אותו אהרן ובניו, אבל היה הוא מזדרז במצוה הגדולה הזאת, הרומזת לדבר עליון וסוד נשגב".

ולפי"ז מבואר היטב טעם הדבר שאהרן הכהן התחיל במצות הדלקת הנרות, כיון שמצוה זו ר"י מות לדבר עליון וסוד נשגב, ורק אהרן הכהן ידע לכוין כוונות אלו. ואח"כ כשהכהנים אחרים הרליקו את המנורה, אע"פ שלא ידעו סודו הנשגב, עשו אותה ע"ד אהרן הכהן.

כמו שמצאנו בפרה אדומה שאמרו חז"ל עה"כ ויקחו אליך, לעולם היא נקראת על שמך, פרה שעשה משה במדבר". דהרי פרה אדומה נקראת חק, ורק משה רבינו ידע טעם הפרה כמו שא"י מרו חז"ל (במדבר יט ט) אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם הפרה, אבל לאחר חוקה". ולכן בפרות אדומות שעשו לאחר משה רבינו, כיון שלא ידעו טעמה, נתכוונו על דעת משה רבינו.

ולפי"ז אפשר לומר דה"ה בהקטרת הקטורת היתה סודות נשגבות, ורק אהרן הכהן ידע הכ"ו וונות, לכן הוא היה צריך להתחיל במצות הקטרת הקטורת. וראיה לדבר שהרי הקטורת היה מקטירים על המזבח הפנימי. ולא כמו שאר הקרבות שהקריבו על המזבח החיצון. הרי שהיתה בבחינה נעלית משאר הקרבנות.

ולפי האמור יש לנו מקור נפלא, מהמנהג אצל חסידים ואנשי מעשה בהתחלת מצוה שמכב"ד דים אדם גדול, כגון בהתחלת הנחת תפילין, התחלת כתיבת ספר תורה, וכדומה. דהרי בכל מצוה יש בהם רמזים שידועים רק לאנשים גדולים. ובוה שהם מתחילים המצוה, אפשר כבר להמשיך על דעתם גם כשלא יודעים כוונת המצוה. ודו"ק.

פרשת כי תשא

ואתה דבר אל-בני ישראל לאמר אך את-שבחתני תשמרו ל"י אתה הוא בני ובעיניכם לרדתיהם לרעת כי אני ה' מקדשכם: (לא יג) *

כתב ברש"י 'אך' בא למעט שבת ממלאכת המשכן. דמלאכת המשכן אינו דוחה שבת. והקשה הרמב"ן ע"ד רש"י דאם היה כתוב 'אך' במלאכת המשכן, היה יכולים למעט מלאכת המשכן בשבת. אבל מכיון שאך כתיב במצות שבת, אין למעט מזה מלאכת המשכן, ולכן חולק על רש"י וסובר שאך בא למעט שיש ב' אופנים שאפשר לחלל את השבת א. ברית מילה. ב. פקוח נפש, עיי"ש.

והנה לכאורה יש להבין מש"כ הרמב"ן דמצות מילה דוחה שבת למידיים מ'אך, הרי על זה יש לנו לימוד מהכתוב 'ביום השמיני ימול בשר ערלתו' ואפילו בשבת. וא"כ למה צריכים עוד לימוד מ'אך, שמילה דוחה שבת.

ואפ"ל בהקדם דברי הגמרא (מסכת שבת קל"ד): דאם אחר ברית מילה בשבת נשתפך החמימי, מותר לחלל שבת ולחמם את המים, משום דפיקוח נפש דוחה שבת.

אמנם מה יהיה הדין כאשר נשפך המים חמים לפני הברית מילה, האם מותר למול את התינוק ע"מ שאח"כ יצטרכו לחלל את השבת לחמם המים בשביל פיקוח נפש, ונחלקו בוה הרמב"ן והר"ז, הובא בר"ן (שבת נג מדפי הר"י).

דעת הר"ז שאסור למול. אבל דעת הרמב"ן שאולינן בתר השתא, ולכן מותר למול, ואח"כ יהיה כבר פיקוח נפש ויהא מותר לחלל את השבת.

ולפי"ז נחזור ונשובה לבאר דברי הרמב"ן: דמביום השמיני ימול וגו' אפילו בשבת, למידיים שעצם מצות מילה דוחה שבת. ומהמיעוט של 'אך' למידיים שהמילה דוחה שבת אפילו בכהאי גוונא שיצטרכו לחלל את השבת לאחר מילה. ודו"ק כי נחמד הוא.